

Elettiinpä ennenkin, vaikka omaa maatilaa ei ollutkaan...

TILATTOMIEN HALLIKAISTEN KOHTALOITA

Hallikaisten poismuutto Kaavilta alkoi jo melko aikaisin. 300 vuotta sitten elämä oli lähes täysin riippuvainen maasta. Ilmeisesti kruununtiloja ei riittänyt kaikille. Ehkä kruunu peri talonpojilta liian suurta veroa, sillä oli aika tavallista, että kruununtilan isäntä on myöhemmin merkitty itselliseksi (työmieheksi). Tilaton väki joko asui talollisten vuokralaisina (*"loisina"*) tai torppareina tai ryhtyi mäkitupalaisiksi.

Hallikaiset eivät tuohon aikaan näytä olleen oikein kiinnostuneita kotiseudun muistakaan ammasteista. Mm. käsityöläisinä heitä harvoin esiintyi omalla paikkakunnalla. Kun toimeentuloa ei löytynyt tarpeeksi syntymäseudulta, oli yritettävä löytää sitä kauempaa. Hyvä esimerkki tästä ovat **Paavo Pekanp. Hallikaisen** (s. 1758) jälkeläiset (sukutaulut 487-555).

Paavo oli isänsä **Pekka Pekanp. Hallikaisen** (s. 1726) toiseksi vanhin poika. Jostain syystä hänellä ei ollut omaa maata, vaikka nuoremmilla velipuolillakin oli. Äitipuoli saattoi vaikuttaa perinnön jakaantumiseen. Joka tapauksessa Paavo eli itsellisenä mutta pysyi ikänsä Kaavilla asuen perheineen ainakin kolmessa kylässä. Paavolla oli 10 lasta, joista kolme vanhinta kuoli aivan pieninä. Molemmat eloon jääneet pojat jättivät Kaavin taakseen.

Paavon pojista nuorempi **Antti Paavonp. Hallikainen** (s. 1805) muutti torppariksi naapurikuntaan Tuusniemelle. Leipä ei liene ollut leveää. Ensimmäinen vaimo synnytti viisi tytärtä, joista kolme kuoli aivan pieninä ja vaimokin jo 31-vuotiaana. Toisen avion lapsilla näytti menevän paremmin. **Paavo Paavonp. Hallikaisesta** (s. 1849) tuli peräti pietarilainen kultaseppä. Muutoin onni ei oikein hymyillyt, sillä kahdeksan vuoden sisällä hän meni kolme kertaa naimisiin ja kaikki kolme syntynyttä lasta kuolivat muutaman kuukauden ikäisinä. Pietari oli tuohon aikaan tunnetusti epäterveellinen asuinpaikka. Vahinko että Pietarin suomalaisen Marian srk:n tiedot eivät kerro tarinan loppua. Ilmeisesti kultaseppän nuorin sisar **Miina** (s. 1864) muutti veljensä luo, sillä hänkin haki ulkomaanpassia. Mahdollisesti myös veli **Juho** (s. 1861) matkasi Pietariin, mutta kaikki kolme ovat kadonneet historian hämärään.

Huomattavasti enemmän on kerrottavaa Antin veljestä **Lauri Paavonp. Hallikaisesta** (s. 1793). Hän oli 1820-luvulla jo noussut kruununtilan haltijaksi (Luikonlahti 21 Bertilä). Ilmeisesti tilanpito ei kannattanut, sillä tammikuussa 1833 koko 7-henkinen perhe muutti Liperin Viinirannan kylään. Huono onni jatkui, sillä vanhemmat kuolivat jo seuraavana vuonna. Perheen vanhin lapsi, ainoa tytär Kaisa oli tällöin 17-vuotias ja nuorin lapsi Antti Vilhelm 8 vuotta täyttänyt. Vanhimmat pojat Paavo (s. 1818) ja Lauri (s. 1820) katoavat pois kirjoista ja kansista. Nuoremmilla pojilla **Juho Eerikillä** ja **Antti Vilhelmillä** onni oli parempi. He mm. löytyvät Liperin pitäjänkoulun oppilasluettelosta n. 12-vuotiaina. Se on ensimmäinen maininta Hallikaisten opiskelusta ja koulutus tuntuu tuottaneen hieman tulostakin. Orvot lapset palautettiin kuitenkin jossain vaiheessa Kaaville.

Juho Eerik Laurinp. Hallikaisella (s. 1823) oli vaimonsa Leena Stiina Julkusen kanssa 10 lasta, neljä tytärtä ja kuusi poikaa. Yksi pojista kuoli nuorena, kaikki muut lapset kasvoivat aikuisiksi ja jättivät

kotipitäjän. Näin jälkeensä arvioiden koti ei voinut tarjota paljon maallista hyvää, sillä omaa maata ei ollut. Juhon ammateiksi kirkonkirjoihin on merkitty muonarenki, torppari ja räätäli.

Ilmeisesti koti kuitenkin opetti lapset yritteliäiksi ja eteenpäin pyrkiviksi. Tyttäristä kaksi oli naimisissa Siilinjärvellä kumpikin sepän vaimona, yksi Juuassa talon emäntänä ja neljäs nahkurin emäntänä Virtasalmella. Helsinki ja jopa Amerikka alkoi houkutella tyttären jälkeläisiä ja ainakin kolme kolme heistä opiskeli kansakoulunopettajiksi. Varsinkin naisia houkutteli uusi ammatti, joka tarjosi heille oman vapauden ja kohtuullisen toimeentulonkin.

Juho Eerikin pojat menestyivät näin jälkikäteen arvioiden todella hyvin. Vanhin heistä **Antti Juhonp. Hallikainen** (s. 1858) muutti lissalmeeen ja nai 21-vuotiaana itseään 15 vuotta vanhemman lesken. Heille syntyi neljä tytärtä, joista ainakin kahdesta tuli kansakoulunopettajia. Lähes 40 vuotta kestäneen avion jälkeen vaimo kuoli ja Antti nai vielä toisen lesken. Antin ammatti oli papinkirjan mukaan hatuntekijä, yrittäjä siis hänkin. Yritys ja mahdollisesti ensimmäisen vaimon perintö teki tyttären koulutuksen mahdolliseksi.

Antin veli **Juho Henrik Juhonp. Hallikainen** (s. 1861) menestyi todella elämässä. Hän muutti 17-vuotiaana Kuopioon ja ura kohosi suutarista kauppiaksi ja vaakamestariksi (*vaakamestari*-sanalle ei löydy nykyään mistään merkitystä). Kaikkia lapsia koulutettiin ja pari poikaa pääsi hyviin virkoihin lääninrovastista alkaen ja tyttäret hyviin naimisiin. Parissa muussa pojassa ilmeni kuitenkin sukuhaaralle ominaista seikkailuhenkeä. Niinpä **Kalle Einari Juhonp. Hallikainen** (s. 1893) muutti Amerikkaan, jossa hän menestyi mekaanikkona. Kun hän kuoli v. 1977, muistikirjoitus hänestä julkaistiin Helsingin Sanomissa. Kalle haudattiin Kuopioon mutta Hänen lastensa jälkeläiset elävät edelleen USA:ssa. Linkki Kallesta koottuun valokuva-arkistoon löytyy *Hallikaisten Sukuseuran kotisivulta*. Nuorempi veli **Armas Ewald Juhonp. Hallikainen** (s. 1895) eli kiihkeän ja vaiherikkaan elämän. Hän ehti käydä 3 luokkaa Kuopion Lyseota, opiskella Sortavalan seminaarissa, lähti mukaan jääkäriiliikkeeseen, istui Pietarissa Spalernajan vankilassa, osallistui sisällissodan jälkeen Aunuksen retkiin kaatuen siellä 24-vuotiaana.

Juho Eerikin muistakin pojista riittää kertomista. **Eero Kustaa Juhonp. Hallikainen** (s. 1871) oli seppä, joka muutti Viipurin seudulle. Hän itse kuoli v. 1924 Jääskessä mutta lapsista kaksi on edelleen kateissa sukututkijalta. **Matti Juhonp. Hallikainen** (s. 1877) oli ylikonemestari, joka v. 1927 oli ”liikellepaneva voima”, kun Helsingissä perustettiin ja rakennettiin Asunto Oy Etelä-Hesperiankatu 6. Kerrostalo on vieläkin pystyssä. Nuorimmainen **Otto Juhonp. Hallikainen** (s. 1883) oli metallimies, muutti Amerikkaan, avioitui siellä ja kasvatti kolme poikaa. Heidän naispuolisia jälkeläisiään elää USA:ssa edelleen.

Laurin nuorimman pojan **Antti Vilhelm Laurinp. Hallikaisen** (s. 1826) menestys elämässään ei kalpene lainkaan edellä kerrotun veljensä Juho Eerikin uran rinnalla. Ura nousi rengistä ja siltavoudista kuopiolaiseksi kauppiaksi. Hän oli kolmasti aviossa ja lapsia syntyi 15 kpl. Huono onni ja ”levottomuus” vaivasi ainakin hänen poikiaan. I avion vanhin lapsi tytär **Anna Antint. Hallikainen** (s. 1854) meni melkoisen varmasti Venäjälle. Pietari veti tuohon aikaan savolaisia ja karjalaisia. **Kaarlo Vilhelm Antinp. Hallikainen** (s. 1856) on edelleen ”merillä, tietymättömissä”. Antin II avion lapsi **Otto Berndt Antinp. Hallikainen** (s. 1861) kuoli nuorena ja naimattomana lissalmessa. **Juho Frithiof Antinp. Hallikainen** (s. 1863) palveli Juuassa kansakoulunopettajana kuten sittemmin tyttärensäkin. Ainoa poika jäi naimattomaksi.

Antti Ernst Antinp. Hallikainen (s. 1868) kuoli apteekkarina Torniossa, eli aviossa mutta lapsista ei ole tietoa. Oma värikäs historiansa on myös **Eemil Viktor Antinp. Hallikaisella** (s.1873), joka hänkin valmistui opettajaksi ja toimi virassa Tuupovaaran kirkonkylällä. Tuupovaara erotettiin Iloantsin pitäjämästä omaksi pitäjämäkseen vasta 1900-luvun alkuvuosina. Kylän opettajaa tarvittiin valtuuston ja monien lautakuntien jäseneksi. Tuupovaaran kunnan historiassa kerrotaan, että hän kuului paikallisen työväenyhdistyksen johtomiehiin ja toimi aktiivisesti kunnallispolitiikassa. Tästä ei hyvä seurannut. Vuonna 1918 Eemil oli pariinkin otteeseen pidätettynä Joensuussa, mutta pääsi vapaaksi. Näissä melskeissä hän kuitenkin menetti opettajan virkansa ja koko perhe muutti v. 1919 Kotkaan. Siellä Eemil toimi jonkin aikaa ”Eteenpäin”-nimisen työväenlehden toimittajana, kunnes v. 1923 muutettiin Espooseen. Eemil oli kuitenkin ”merkitty mies”, joten valtiollinen poliisi piti häntä jatkuvasti silmällä. Sukututkimusta aloitettaessa Espoon seurakunta ei tiennyt perheestä muuta kuin että vanhemmat oli jo julistettu kuolleiksi. Neuvostoliiton romahdettua sikäläiset arkistot olivat avoinna ainakin jonkin aikaa. Niistä paljastui, että perheen vanhin poika **Aulis Eemilinp. Hallikainen** (s.1907) oli tammikuussa 1938 pidätetty Petroskoissa ja tuomittu 10 vuodeksi rangaistusleirille. V. 2014 Auloksen pojan tytär otti yhteyttä tämän kirjoittajaan. Hänen kertomansa mukaan Aulis oli naimisissa ja hänellä oli vuoden ikäinen poika, kun hänet tuomittiin. Tytär on Suomessa naimisissa. Hän tietää ukkinsa Auloksen kuolleen Siperiassa, mutta muuten hänen tietonsa Eemilin perheestä ovat olemattomat.

Antti Vilhelmin (s. 1826) tyttäret **Alma Forsblom** e Hallikainen (s. 1865), **Adelaide Kiljander** e Hallikainen (s. 1875) ja **Elna Rossander** e Hallikainen (s. 1885) olivat ilmeisen hyvin koulutettuja, sillä heidän kaikkien jälkeläisistään tuli ruotsinsukuisia ja -kielisiä. Puolisoina oli apteekkari, kirjanpitäjä ja lainoppinut pankinkamreeri. Kuriositeettinä jäi mieleeni, että viimeksi mainitun kamreerin nimen kohdalle on rippikirjan pitäjä merkinnyt maininnan ”huvilanomistaja”. Vielä kannattaa mainita, että tämän tarinan alkuhenkilön Paavo Pekanpoika Hallikaisen nuorin tytär **Helena Paavont. Hallikainen** (s. 1802) on Tuusniemen Hallikaisten esiäiti.

Lopuksi on todettava, että satojen vuosien aikana huonokin maatila oli tyhjää parempi turva. Tilattomuus teki elämisen epävarmaksi. Se sai ihmiset etsimään uusia mahdollisuuksia ja ammatteja ja muuttamaan pois kotiseudulta. Muuttojen seurauksena turhan monet Hallikaiset ovat kadonneet elämän pyörteisiin. Kenties ainakin osalle kadonneista on eläessään käynyt hyvin, vaikka me emme ole asioista selvillä. Kuitenkin kaikitenkin jos muuttaja oli ahkera, yritteliäs ja onnekaskin, kertyi hieman varallisuuttakin. Sen turvin alettiin jälkeläisiä kouluttaa. Näin ammattien kirjo kasvoi ja noustiin sosiaalisesti. Maatilan isännät olivat yllensä pitempään vanhoillisia. Monesti he pelkäsivät ”liian” koulutuksen tekevän jälkeläisistä laiskoja. Mm. talollisten lasten lähettäminen oppikouluun yleistyi Kaavillakin vasta Jatkosodan jälkeen 1940-luvulta alkaen.

Kirjoittaja: sukututkija Pentti Hallikainen lokakuussa 2015